

INTERNATIONAL

JOURNAL of HUMAN Studies

ULUSLARARASI İNSAN ÇALIŞMALARI DERGİSİ

ISSN: 2636-8641

Cilt/VOLUME 5 Sayı/ISSUE 10 Yıl/YEAR: 2022

Alındı/RECEIVED: 29-11-2022 – Kabul/ACCEPTED: 31-12-2022

Çince'de İnternet Ortamında Kullanılan Sayıların Dili *Used in Chinese on the Internet Language of Numbers*

İnci ERDOĞDU¹

Abstract

For thousands of years, the Chinese used complex Chinese script, which is today called "traditional writing" (繁体字). But this writing was very difficult to recognize, remember and write. Due to the decision to expand education after 1949, more than 2,000 Chinese characters in traditional writing were simplified by linguistic experts. The Simplified Chinese Script (简化字) is one of the official scripts used by the United Nations today. Wolfram Eberhard on numbers in his Dictionary of Chinese Symbols: "The importance given to number symbolism in ancient China is evident in the fact that each dynasty chooses its own number. Each numeric

Öz

Çinliler binlerce yıl boyunca bugün "geleneksel yazı"(繁体字) olarak adlandırılan karmaşık Çin yazısını kullandılar. Fakat bu yazının tanınması, hatırlanması ve yazılması çok zordu. 1949 yılından sonra eğitimin yaygınlaştırılması kararı nedeniyle geleneksel yazıdaki 2 binden fazla Çince karakter, dil uzmanları tarafından basitleştirildi. Basitleştirilmiş Çin Yazısı (简化字) bugün Birleşmiş Milletler tarafından kullanılan resmi yazılardan biridir. Wolfram Eberhard, Çin Simgeleri Sözlüğünde sayılar hakkında: "Eski Çin'de sayı sembolizmine verilen önem, her hanedanın kendi sayısını seçmesiyle açıkça görülür. Her sayısal simge, gerçek ve gerçek

¹ İnci ERDOĞDU, Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Sinoloji Anabilim Dalı, inceerdogdu@yahoo.com.tr, Orcid: 0000-0001-8201-4817

symbol refers to a system of real and unreal elements. And other numerical symbols can be associated with the same system. In China, the 'number' may change, as could any other." "change" lies at the heart of Chinese thought. Apart from their practical use, the numbers have shed light on how events have been held together over thousands of years and the changing cultural systems in which we can discern the rhythms of cosmic life." Since the Chinese language does not have an alphabet, the difficulty in writing Chinese characters necessitates rapid communication between people in the internet world in China in the new century. For this reason, the language of the numbers used on the internet in China has emerged. It is clearly seen that the Chinese pronunciation of the numbers evokes the character pronunciations of the Chinese word.

Keywords: Chinese, Internet, Number, Language, Symbol.

olmayan unsurlar sistemine gönderme yapar. Ve diğer sayısal simgeler de aynı sistemle bağdaştırılabilir. Çin'de "sayı" da diğer şeyler gibi değişime uğrayabilir. "Değişim" Çin düşünceinin temelinde yatar. Pratik kullanımları dışında sayılar, Çinlilere binlerce yıl boyunca olayların nasıl bir arada tutulduğuna ve kozmik hayatın ritimlerini ayırt edebileceğimiz değişen kültürel sistemlere ışık tutmuştur" şeklinde bahsetmektedir. Çin dilinin alfabesi bulunmadığı için, Çince karakterleri yazmadaki zorluk, yeni yüzyılda Çin'de internet dünyasında insanlar arası hızlı iletişimi zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle Çin'de internet ortamında kullanılan sayıların dili ortaya çıkmıştır. Sayıların Çince okunuşlarının, Çince kelimenin karakter okunuşlarını çağrıştırdığı net şekilde görölmektedir:

Anahtar kelimeler: Çince, İnternet, Sayı, Dil, Simge.

Giriş

Sayılar insan zihninin insanlığın hikayesini derinden etkileyen bir icadıdır. Niceliklere ilişkin anlayışımızda devrim niteliğinde bir dönüşüm yarattılar. Sayılar yalnızca bilişsel etkiler yaratmakla kalmayıp, deneyimimizi farklı açılardan da şekillendirmişlerdir.

Sayılar, kültürün gelişmesi ve yayılması açısından önemli oldukları gibi yazının icat edilmesi ve yayılması açısından da önemlidir. Rakamlar çok kullanışlı araçlardır. Ekonomik işlemler gibi insanlar arasında gerçekleşen bazı etkileşimlerde önemli işlevleri vardır. Yazı kayıtlarının ilk örneklerinin büyük çoğunluğu iki veya daha fazla taraf arasında gerçekleştirilen alişverişleri kayıt altına alan muhasebecilerin eseridir. Bu gibi muhasebe kayıtları ticaret ağlarının oluşturulmasına ve ürünlerin dikkatli bir şekilde depolanmasına olanak tanımuştur. Rakamlar takvim tutulmasına, mevsimlerle mahsul verimi hakkında isabetli tahminler yürütülmesine olanak tanımuştur. Rakamlar kalabalık nüfuslu, kökenleri sayıların olanak tanıdığı tarım uygulamalarına dayanan toplumlarda buna benzer çok sayıda faaliyetin yürütülebilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu gibi nedenlerden dolayı, sayılar yazının dünyanın dört bir yanında icat edilmesinde büyük rol oynamıştır. Bilim ve sanayi devrimlerinin yapılmasının ve modern tıbbın geliştirilmesinin belirli matematik uygulamaları sayesinde mümkün olduğu genel anlamda kabul gören bir görüştür. Ancak sözel sayılar ve çeşitli cisimlerin üzerine kazınmış rakamlar bu uygulamaların geliştirilmesinden binlerce yıl önce insanların geçinme ve fikir alışverişi yapmak için sembollerini kullanma biçimlerinde önemli değişiklikler yapmalarına olanak tanımıştır (Everett,2021,s.213).

Sayılar birçok kültürün binlerce yıl önce geçirdiği radikal dönüşümlerde merkezi rol oynamıştır.

Hiçbir dil yapısı değişen koşullara uyumu engellememiştir. Morris Swadesh, doğası gereği zayıf, doğası gereği değişen koşullarda hayatta kalamayan dil diye bir şeyin olmadığının altını çizmiştir.

Bugün kullanılan her dil konuşanlarının teknolojik olarak daha basit toplumlarda yaşadığı bir zamanda da kullanılıyordu. Pek çok dilde televizyon için hala bir kelime yoktur. Fakat icat edilmeden önce İngilizcede de onun için bir kelime yoktu. Herhangi bir dilin konuşanları, bir şeyler için yeni kelimeler üretmekte zorluk çekmezler (Nettle,2021,s.105).

Teknolojik değişim, toplumsal değişimle her zaman yakın ilişki içinde olmuştur. Örneğin, buhar gücü ve ağır endüstrilerin (kömür ve çelik) mekanize olması gibi yenilikler aracılığı ile endüstriyel teknolojiyle tanışma, hızlı nüfus artışına, sosyal ve coğrafî hareketliliğin büyük ölçüde artmasına neden olmuştur. Bu süreç sırasında aile, arkadaşlık, iş ilişkilerinin büyük ölçüde değişmesine de neden olmuştur. Bu durum, matbaanın icadından, bazen üç modern bilgi devrimi olarak adlandırılan gelişmelere kadar uzanan bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler açısından da aynen geçerlidir. Bunlardan birincisi telgraf, telefon ve radyonun gelişimiyle ilişkiliyken, ikincisi, televizyon ve ilk nesil bilgisayar ve uydular etrafında şekillenmişken, üçüncüsü, 'yeni' medya olarak bilinen ve özellikle cep telefonları, kablo ve uydu televizyonları, daha ucuz ve güçlü bilgisayarlar ve hepsinden önemlisi internetin gelişimine şahit olmuştur.

Çin Halk Cumhuriyeti ve Batılı ülkeler başta olmak üzere tüm dünya son otuz yıldır bir internet devrimini ve bilgi çağını yaşamaktadır. Günümüz insanları aynı anda her yerde hazır ve nazır kablosuz bilgisayarlar haline gelmekte olan cep telefonlarına kadar, dijital teknolojide akıllara durgunluk veren bir değişim fırtınasına tutulmuşlardır. Google, Facebook, Twitter artık çağımızın ikonları haline gelmişlerdir. Günümüzde dijital dünyaya katılmak ve on-line olarak her zaman ağlara bağlanmak toplumsal yaşama katılmanın zorunlu bir koşulu haline gelmiştir. Bu internet devrimi belki de matbaanın icadı kadar önemli bir teknolojik gelişmeyi ifade etmektedir.

Çin 2010 yılı itibarıyla bütün nüfusunu okur-yazar yapmayı başarmıştır. Bununla birlikte, başta gençler olmak üzere bütün yaş guruplarından insanların bilimsel ve teknolojik bilgiye erişimini sağlamak için yürütölen programlar ile Çin dünyada bilim, teknoloji ve sanayi bilgileri okuryazarlığı konusunda en ileri ülke olma yolundadır.

Ong'a göre insanlık sözlü kültürden yazıya ve sonra da elektronik bilgi işlemine geçmiştir. Söz, yazı ve elektronik arasında elbette nitelik ve düzey açısından büyük farklılıklar oluşmuştur. Sözlü kültür büyük ölçüde ezbere dayalıydı. Yazı, her türlü 'yazılı' kaydı (yazı, rakam, işaret vs.) öne çıkardı ve sabitledi. Uygarlığın temelinde yazının icadı bir dönüm noktası olmuştur. Ve sonra iletişim araçlarının

önce kitleselleşmesi ve ardından elektronikleşmesi ya da dijitalleşmesi dile olan bakışı, dilin nitelik ve işlev değiştirmesini beraberinde getirmiştir. Bütün bu değişim sürecinde bilgisayarın rolü çok büyük ve önemlidir. Bilgi ve enformasyonu içerme, işleme ve iletme sürecinde bilgisayar, insanlığın bulduğu neredeyse en mükemmel makine olmuştur. Haliyle bilgisayar, kendine özgü bir dil de yaratmıştır (İnal,2012,s.155).

Uzun zamandır İnternet dili diye bir kavramdan söz ediliyor. Genelde egemen, matbu veya geçerli dili kısaltmaya, hatta bozmaya veya başka şekillerde ifade etmeye dayalı bu yapay dilin çocuk ve gençler tarafından internet, cep telefonu, sosyal medya gibi iletişim araçlarında kullanıldığı biliniyor. Ekran yazılan ve bir tür ekran dili olan bu dil, büyük ölçüde şifreli bir anlatıma dayanıyor. Bu dildeki şifreli anlatımların da yoğun bir kısaltmayla kullanıldığı görülüyor. Zamandan, emekten ve yerden tasarruf etmeye yönelik bu pragmatik tutum kendini değişik durumlarda farklı biçimlerde yansıtabiliyor.

Biçim ve içerik yönünden bakıldığında, internetin standart dile olan etkilerini saptamak mümkündür. Çoğunluğunu noktalama işaretlerinin oluşturduğu ve web dilinde “emoticon” ya da “smiley” denilen bu karakterler o kadar artmıştır ki bunlar için özel bir sözlük bile hazırlanmıştır. Artık bu yapay dil bilgisayarlar tarafından da bir biçimde kodlanmaya başladı (İnal,2012,s.158).

Çin yazısı, dünyada insanların kullandığı en eski yazı sistemlerinden biridir. Günümüzde de dünyada çok sayıda insan tarafından kullanılmaktadır. Yaklaşık 60 bin karakterden oluşmaktadır. Çin yazısının 6000 karakteri en sık kullanılanlardır. Çinliler yıllarca “geleneksel yazı” denilen yazıyı kullandı.1949 yılında Çin Halk Cumhuriyeti kurulduktan sonra eğitimin yaygınlaştırılması kararı gereğince geleneksel yazıdaki 2 binden fazla karakter dil uzmanları tarafından basitleştirildi. Basitleştirilmiş Çin yazısı bugün Birleşmiş Milletler tarafından kullanılan resmi yazılardan biridir.

Çin’in komşuları olan Kore, Japonya, Vietnam gibi ülkelerin yazıları hep Çin yazısı temelinde oluşturulmuştur. Çin yazısının özgünlüğü ve diriliği dünya tarafından kabul edilmektedir.

20.yüzyılın ilk yarısında Çin’in gelişmiş Batı kültürleriyle tanışması ile Çin’in Han karakterleri nedeniyle geride kalacağı düşüncesi ortaya çıktı. Han karakterleri yerine alfabetik yazı kullanılması önerildi. Han karakterleri insanların bu endişelerini ortadan kaldırdı ve kendi güçlü taraflarıyla ilerlemeyi başardı. Fakat 20. yüzyılın ikinci yarısında dünya çapında bilgisayar biliminin hızla gelişmesiyle birlikte, kare karakterlerin bilgisayarlara işlenememesinden dolayı Han karakterlerinin bilimin gelişmesine engel olacağı endişeleri tekrar gündeme geldi. Hatta bilgisayarların kare Han karakterlerinin sonunu işaret ettiği bile düşünöldü. Buna karşın gerçekler insanların bu önyargılı ve olumsuz düşüncelerini ortadan kaldırdı ve Han karakterleri bir krizi daha atlatmış oldu. Bilgisayarların, az sayıdaki harflerin farklı şekilde düzenlenmesiyle yapılandırılan sözcüklere sahip alfabetik yazı kullanan Batılılar tarafından icat edilmesi nedeniyle bilgi girdisi yapmak, Han karakterleriyle bilgisayarlara bilgi işleme açısından ilk çıkmazı temsil etmektedir. Örneğın İngilizcede sayılar, noktalama işaretleri ve semboller ile yalnızca 26 harf bulunmaktadır. Yani klavyeye 50-60 adet temel tuş koymak yeterlidir. Fakat bilgisayarda Han karakterleriyle yazmak daha zordur. Çince’de 60000 karakter bulunmaktadır. Sonuç olarak 600 den fazla anlamlı parça için 600 tuşlu ve hiç kullanışlı olmayan bir klavye gerekmektedir. Araştırmacılar önemli yeniliklere imza atarak, Han karakterlerinin biçimlerini ayırmış ve onları “glif kodu” adı verilen

şekilde kodlamışlardır. 1970'lerden bu yana "kökler kodu", "çgen kodu", "hat ve harfler kodu", "5 hat kodu" ve diğer birçok glif kodu birbiri ardından kodlanmıştır. Pinyin sistemi temel alınmıştır(Han,2020,s.240).

1979'lerde birkaç Batılı gazete kitap, bilgisayarlardan fotodizgi amaçlı faydalanan, dizgicilik ve metin, görüntü çıktısı almak için kullanılabilecek yeni bir teknoloji olan "elektronik fotodizgi teknolojisine" basılmaktaydı. Ancak Çin o tarihlerde hala taşınabilir kurşun dizgi baskısını kullanıyordu. Taşınabilir dizgi baskısı, ilk olarak Song Hanedanı döneminde yaşamış Bi Sheng (毕升) (970-1051) tarafından icat edilmiştir. Ve o dönemde taşınabilir kil dizgisiyle kullanılmaktaydı. Han karakterlerinin bilgisayarlar tarafından dizgilenmesi nasıl sağlanabilir? Yapılacak ilk iş, Han karakterleri bilgilerini bilgisayarlara depolamak olurdu. Ancak, o zamanlarda Çin'de üretilen bilgisayarların hafızası yalnızca 64 kilobayt olduğundan Han karakterleri bilgisi aşırı derecede büyük gelmekteydi. Matematikte uzman olan Pekin Üniversitesi Profesörü Wang Xuan (王选), elektronik fotodizgi teknolojisine büyük ilgi duymaya başladı ve kendini Han karakterlerinin kalem darbelerini araştırmaya adadı. Büyük Han karakterlerini 500 kez küçültmeye yarayan bir matematiksel yöntem kullandı. Böylece çalışmaların önündeki en büyük engeli kaldırmış oldu. Wang Xuan tarafından geliştirilen lazer fotodizgi teknolojisi yaygın bir şekilde uygulanmaya başladı. Ve Çin'deki gazete sanayisinin piyasa hisselerinin yüzde 99'unu, yabancı ülkelerdeki Çin gazete sanayisinin yüzde 80'ini kısa sürede ele geçirdi. Wang Xuan, "Modern Bi Sheng" olarak onurlandırıldı.

Burada bir not düşmek isterim; ülkemizde bilgisayarların henüz yaygınlaşmadığı dönemde, Çince tezlerimizi hazırlarken, Türkçelerini daktilo ile Çince kısımlarını elle yazıyorduk. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Sinoloji Anabilim Dalından mezun olduktan sonra, Milli Eğitim Bakanlığının Çin bursuyla lisansüstü eğitim için 1990 yılında Pekin niversitesine gittim. 1992 yılında Pekin niversitesinde lisansüstü eğitimimi tamamlayıp yurda döndüğümde, Pekin niversitesinde görmüş oluğum Bilgisayar dersinin program disketlerini de beraberimde getirdim. Anabilim Dalımızda bilgisayar olmadığı için Bir Bilgisayar kursundan bilgisayar ödünç alıp Çince karakterlerin Bilgisayarda nasıl yazılabildiğini Anabilim Dalımızdaki hocalarımıza göstermiştim. Onların gözlerindeki şaşkınlık ve hayranlık ifadelerini hala unutamam. Anabilim Dalı Başkanımız Prof. Dr. Pulat Otkan'ın bana "Bilgisayar ğrenmeyi nereden akıl ettin? Çok akıllı bir kızsın." dediğini hatırlıyorum. Bende lisans tezimi hazırlarken elle yazdığımı bu nedenle ine gittiğimde Bilgisayar dersini aldığımı akademisyen olmak istediğimi anlatmıştım. Bu güzel anımı öğrencilerime derslerimde anlatırım. Sonra disketleri çoğaltarak hocalarıma ve öğrencilerime dağıttım ve programın kullanımını öğrettim. Artık Sinoloji Anabilim Dalında Bilgisayar ortamında Çince yazılabiliyor olması ve bunun öncüsü olmak bana her zaman gurur vermiştir.

Sayılar birer simgedir, son derece ilginç ve vazgeçilmez birer simge. Eski Çin'de sayı sembolizmine büyük önem verilmektedir. Her sayısal simge gerçek ve gerçek olmayan unsurlar sistemine gönderme yapar ve diğer sayısal simgeler de aynı sistemle bağdaştırılabilir. Gerçekten de Çin'de "sayı" da diğer şeyler gibi "değişime" uğrayabilir: "Değişim" Çin düşüncesinin temelinde yatar (Eberhard,2000,s.265).

Çin dilinin alfabesi bulunmadığı için, Çince karakterleri yazmadaki zorluk, yeni yüzyılda Çin'de internet dünyasında insanlar arası hızlı iletişimi zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle Çin'de internet ortamında kullanılan sayıların dili ortaya çıkmıştır.

Sayıların Çince okunuşlarının, Çince kelimenin karakter okunuşlarını çağrıştırdığı net şekilde görülmektedir:

02825 你爱不爱我? Sen beni seviyor musun?

065 原谅我 Beni bağışla.

07414 你去试一试。 Sen git dene.

078 你去吧。 Git.

095 你找我。 Beni ara.

098 你走吧。 Git

13579 真奇怪。 Gerçekten tuhaf.

1456 你是我的。 Sen benimsin.

1457 你是我妻。 Sen benim eşimsin.

165 原谅我。 Beni bağışla.

1837 你别生气。 Kızma.

18056 你不理我了。 Bana aldırmıyorsun.

230 爱上你。 Sana aşık oldum.

246 饿死了。 Açlıktan öldüm.

20184 爱你一辈子。 Seni ömür boyu seveceğim.

282 饿不饿? Aç mısın?

259758 爱我就娶我吧。 Beni seviyorsan benimle evlen.

3013 想你一生。 Bir ömür seni düşündüm.

- 3035 想你想我 。 Seni düşünüyorum, sen de beni düşün.
- 356 上网了 。 İnternete girdim.
- 360 想念你 。 Seni özledim.
- 370920 想起你就爱你 。 Seni düşündüğümde seni seviyorum.
- 440295 谢谢你爱过我 。 Beni sevmiş olduğun için teşekkür ederim.
- 4422335 时时刻刻想想我 。 Her an beni düşün.
- 448 试试吧 。 Dene.
- 460 需要你 。 Sana ihtiyacım var.
- 514 无意思 。 Anlamsız.
- 51820 我已不爱你 。 Artık seni sevmiyorum.
- 518720 我一辈子爱你 。 Ben bir ömür seni sevdim.
- 520 我爱你 。 Seni seviyorum
- 521 我愿意 。 Razıyım.
- 530 我想你 。 Seni düşünüyorum.
- 5376 我生气了 。 Kızdım
- 592 我好饿 。 Çok açım.
- 5976 我到家了 。 Eve vardım.
- 657 对不起 。 Özür dilerim.
- 695 来找我 。 Beni ara.
- 70 亲你 。 Öpüyorum.
- 70345 请你相信我 。 Lütfen bana inan.

- 70626 请你留下来。 Lütfen kal.
- 721 亲爱的。 Sevgili.
- 729 去喝酒。 İçki içmeye gidelim.
- 740 气死你。 Sana çok kızdım.
- 7456 气死我了。 Çok kızgınım.
- 748 去死吧。 Cehenneme kadar yolun var.
- 753 吃午餐。 Öğle yemeği yiyelim.
- 756 辛苦了。 Zahmet oldu.
- 765 去跳舞。 Dansa gidelim.
- 8006 不理你了。 Seni takmıyorum.
- 8147 不要生气。 Kızma.
- 85 帮我。 Bana yardım et.
- 88 拜拜。 Hoşça kal.
- 898 分手吧。 Ayrılalım.
- 902535 求你爱我想我。 Sana yalvarıyorum beni sev beni düşün.
- 907753 叫你去吃午餐。 Öğle yemeğine gidelim.
- 9089 求你别走。 Yalvarırım gitme.
- 9191 加油加油。 Ha gayret
- 930 好想你。 Seni çok özledim.
- 940194 告诉你一件事。 Sana bir şey söyleyeceğim.
- 987 对不起。 Özür dilerim.

SONUÇ

Sayıların esas karakterlerin yerinde kullanılması gençler arasında oldukça yaygındır. 2003 yılında, Shanghai Yayınevi tarafından basılan “Yeni Kelimeler Büyük Sözlüğünde “ bu sayılar ve anlamlarına bölüm olarak yer verilmiştir.

Bilgisayarların yaygınlaşmasıyla, Han karakterlerini klavye kullanarak yazmak çok kolaylaşıyor ve aynı zamanda hızlanıyor. Çinliler, kalemle yazmak için daha az fırsat buluyorlar. Kalem kullanarak Çince karakterleri yazarken yazacakları Çince sözcüğü unutma durumuyla çok sık karşılaşıyorlar. Han karakterleri kültürünün bilgisayar biliminden daha önce hiç görülmemiş bir ölçüde etkilenmesi nedeniyle ortaya çıkan durum, bilgi çağı sayesinde yaşanan şaşırtıcı refahı göz önüne sermektedir. Kalemlerin yerini alan klavye ve farelerin hızla artan kullanımı ne kadar rahat olsa da insanların Han karakterlerini yazma becerisinin azalmasına neden olmaktadır.

Bilim insanları, Han karakterlerinin, Çin ulusunun kültürel mirası olarak yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması gerektiği görüşünü savunmaktadırlar. Toplumda Han karakterlerinin elle yazılmasına ve insanların Çince karakter yazma becerilerini geliştirmelerine daha çok önem verilmesi çok daha ciddi bir hale gelmiştir. Yazı yazmak temel bir beceridir ve bilgi çağında bu becerilerin gereksiz olduğu düşünülemez. “Çince Karakterleri Dikte Etme Yarışması”, “ Çince Karakterlerin Kahramanı” gibi televizyon programları, Çin toplumundaki herkesi Han karakterlerini yazmaya teşvik etmektedir. Bu programlarda sıklıkla Han karakterlerini korumanın ve yeni nesillere aktarmanın önemi vurgulanmaktadır.

KAYNAKÇA

Aust,Stefan(Türkçesi:Erdirinç ,Yücel,Hasan Yılmaz).(2018).Dijital Diktatörlük.Ankara, Hece Yayınları.

Fischer, Roger Steven.(2022).Yazının Tarihi.İstanbul,İş Bankası Kültür Yayınları.

Han,Cheng.(2002).Hanzi Baiwen.Shanghai, Shanghai GujiChubanshe.

Han,Jiantang (Çeviren:Sibel Algan).(2020). Çin Yazı Karakterleri.İstanbul.Kaynak Yayınları.

Tokuroğlu, Belma .(2015).Uygarlık Tarihi. Ankara, İmaj Yayınevi.

Yıldırım, Cemal.(2020). Matematiksel Düşünce. Ankara, Remzi Kitabevi.m

Nettle, Daniel (Çeviren:Ahmet Can Ay)(2021). Kaybolan Sesler.İstanbul, Profil Kitap.

Kong, Shi Yong ve diğerleri.(2003). Xinciyudacıdian. Shanghai, Shanghai cishu chubanshe.

İnal,Kemal.(2012). Dil ve Politika. Ankara, Ütopya Yayınevi.

Ren ,Xiaosi.(2020). Çin Nereye Gidiyor,.İstanbul, İpek Yolu.

Eberhard, Wolfram .(2000). Çin Simgeleri Sözlüğü, İstanbul, Kabalcı Yayınevi.

Crystal,David.(2020). Dilin Kısa Tarihi.İstanbul,Alfa